

# Oude Kerk, 19 november 2023

Dienst van woord en tafel  
ds. Carla Borgers

---

gelezen: Ezechiël 34, 11-22 en Matteüs 25, 31-46

titel: Verwachting en waakzaamheid



## **inleiding**

De aangegeven teksten in de leesrooster voor deze zondag zijn uit Ezechiël 34 en uit Matteüs 25. Het zijn teksten over rechtspreken, oordeel, gericht. Voor veel mensen zijn het beangstigende teksten, waarvan vooral de Matteüs-tekst lijkt te gaan over een soort eindgericht waar elk mens na zijn of haar dood doorheen moet gaan. Ik wil op deze teksten een ander licht laten schijnen.

In het eerste deel van Ezechiël 34 spreekt de profeet vanuit zijn ballingsoord Babel uit naam van God een aanklacht uit tegen de leiders van Juda. Ze worden vergeleken met slechte herders. Deze leiders verrijken zichzelf, vergrijpen zich aan vrouwen en maken zich schuldig aan moord en doodslag. In Jeruzalem en omstreken heerst complete anarchie, zoals vaker na een oorlog. De achtergebleven Judeeërs die niet zijn weggevoerd naar Babel hebben het zwaar onder deze leiders. En dan komt de volgende godsspraak via Ezechiël. Het zijn woorden van troost en bemoediging voor de zwakke schapen en oordeel voor de rammen en de bokken.

## overdenking

Gemeente, lieve zusters en broeders, hier of digitaal met ons verbonden, de onderzoeken onder de naam 'God in Nederland' die vanaf 1966 elke tien jaar worden gehouden wijzen uit dat de rol van religie in ons land telkens kleiner is geworden. Religie wordt inmiddels ook minder als sociaal bindmiddel beschouwd. Inmiddels denkt nog maar ongeveer een kwart van de bevolking dat de moraal wordt bedreigd als niemand meer in God gelooft.

Ook hemel en hel zijn geen zaken meer waar mensen zich nog erg mee bezig houden, behalve misschien gelovigen in wat meer orthodoxe kringen. Vooral de hel of een soortgelijk oord van straf is bij het grootste deel van de bevolking uit het denken verdwenen en ik zal de laatste zijn om hem er weer in te halen.

Maar de tekst uit Matteüs en vergelijkbare teksten hebben toch altijd sterk dat denken in termen van hemel en hel of beloning en straf aangewakkerd. Vandaar dat veel –met name vrijzinnige predikanten- met enige angstvalligheid zulke teksten benaderen of er zelfs maar helemaal niet meer over preken. Nou kun je alles wel overslaan wat je niet bevalt, maar misschien gooi je dan ook wel te veel weg.

Zoals ik in de inleiding al zei lijkt de tekst uit Matteüs 25 te gaan over een soort eindgericht aan het eind van een mensenleven of aan het zogenoemde 'einde der tijden'. Maar eigenlijk gaan beide teksten over álle tijden, dus ook over de onze. De bijbel mag dan een oude verzameling boeken zijn, maar de teksten zijn - mits van een uitleg voorzien - nog springlevend.

Heel Matteüs 25 wordt in deze weken voor het begin van de adventstijd gelezen. Het is immers een tijd van verwachting en waakzaamheid in de kerk. Ook de lezingen van vandaag staan in het teken van verwachting en waakzaamheid. Het gaat de profeet Ezechiël om de verwachting van een ánder soort herder en de gemeente rond de evangelist Matteüs verwacht een ander soort koning dan de koningen, presidenten en andere machthebbers die onze wereld kent.

De gelezen tekst van de profeet Ezechiël gaat over God die als een herder zijn schapen zal verzamelen uit de ballingschap. Dat beeld is goed herkenbaar in de tekst.

Het stuk dat daaraan vooraf gaat bestaat uit één grote aanklacht tegen de herders die het volk leiden. Die slechte herders zijn de leidende elite van Jeruzalem en Juda en in het bijzonder de heersende koning.

Maar vanaf vers 11 –de tekst die wij hebben gehoord- wordt het stuk eigenlijk heel positief, want God zélf wil zijn schapen gaan leiden. Hij wil ze terugbrengen naar het land waar ze thuis horen, naar de goede weidegronden. En alles wat de slechte herders niet hebben gedaan, zal de God zelf wél doen.

God zelf zal de verdwaalde en verlaten dieren zoeken en hen terughalen, de gewonde dieren verbinden en de zieke dieren sterken.

Het geheel speelt zich af op de 'dag van dreigende donkere wolken', zo lezen we in vers 12. Dat is een term die vaker gebruikt wordt voor de dag des oordeels. Vandaar dat we hier ook geconfronteerd worden met het rechtspreken tussen de schapen. Er wordt recht gesproken tussen de schapen, maar zeker de rammen en de bokken krijgen ervan langs. In dit gedeelte staan die rammen en bokken voor de falende leiders.

Ook wij kennen dit soort leiders. Leiders die gaan voor eigen gewin en machtspositie. Leiders zoals Poetin die hun land en volk in een oorlog storten die aan beide kanten ontelbare slachtoffers eist. Maar we kennen ook zwakke leiders, zoals de Palestijnse Autoriteit, leiders die niet opkomen voor hun volk dat gebukt gaat onder onrecht, dagelijks geweld en corruptie.

Tegen dit soort leiders komt ook Ezechiël in het geweer en spreekt dreigende taal. Tegelijk kun je zeggen dat het ook troostende woorden zijn; de zwakken in de samenleving kunnen hier moed uit putten. Ze worden gezien, hun lot wordt opgemerkt en er zal een eind komen aan het onrecht.

Verwachting, ik zei het al, daar draait alles om. De verwachting van betere tijden, van iets nieuws.

Daar draait het ook bij Matteüs om. Wij zijn vaak te zeer gefocust op het eind van deze verhalen: de buitenste duisternis, de eeuwige straf, het gewezen en het tandengeknars. Deze woorden zorgen er vaak voor dat we ons afsluiten voor wat er daarvóór wordt verteld.

Zoals Ezechiël God zelf vergelijkt met een herder, zo vergelijkt Matteüs de Mensenzoon met een herder. Voor de evangelist is die mensenzoon Christus, de gezalfde, de koning die bij zijn wederkomst op zijn troon plaatsneemt om namens God de aarde te regeren. Eén van de taken van een koning uit die tijd was om recht te spreken, te richten.



En richten is eigenlijk niet anders dan het herstellen van scheefgegroeide verhoudingen, het recht maken van wat krom is. Maar hier wordt niet het woord 'richten' gebruikt, maar het woord 'scheiden'. *“Hij zal ze van elkaar scheiden, zoals de herder de schapen scheidt van de bokken.”* In onze oren klinkt dat hard; het heeft te maken met oordelen en veroordelen, denken we.

Ik denk dat we na Auschwitz sowieso meer moeite hebben gekregen met dit verhaal, omdat het ons onwillekeurig herinnert aan de selecties van de gevangenen: jij naar rechts, jij naar links. De aangegeven richting bepaalde of je bleef leven of niet. De schapen rechts, de bokken links. Toch fascineerde dat woordje 'scheiden' me en ik vroeg me af waar me dat aan deed denken. Maar opeens ging me –bijna letterlijk– een licht op.

Natúúrlijk, van het maken van scheiding is al sprake in Genesis 1. Daar staat: *“In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods geest zweefde over het water. God zei: ‘Er moet licht komen,’ en er was licht. God zag dat het licht goed was, en hij scheidde het licht van de duisternis; het licht noemde hij dag, de duisternis noemde hij nacht.” Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag. God zei: ‘Er moet midden in het water een gewelf komen dat de watermassa’s van elkaar scheidt.’ En zo gebeurde het. God maakte het gewelf en scheidde het water onder het gewelf van het water erboven. Hij noemde het gewelf hemel. Het werd avond en het werd morgen. De tweede dag”.* Einde citaat.

Wat wordt hier nu eigenlijk verteld? In dit oeroude verhaal wordt ons verteld dat God orde schiep in de chaos. En als ergens orde heerst weet iedereen waar hij zich aan te houden heeft.

In dit verhaal wordt ons verteld dat de zon en de maan en de sterren hun taak kregen toebedeeld, dat de zee en het land hun plaats wisten, kortom het was duidelijk. De duisternis zowel als het licht waren herkenbaar geworden. Je kon het land onderscheiden van de zee. De chaos was bedwongen en er was leven mogelijk. Leven voor de bomen, de planten, de dieren en uiteindelijk de mensen.

Het beeld dat Matteüs ons voorschotelt lijkt eigenlijk wat op dat Genesis-verhaal. Het speelt niet aan het begin, maar aan het eind der tijden.

Die verzameling volken voor de troon lijkt op een chaotische, krioelende massa waar kop noch staart aan te ontdekken valt.

Alles loopt door elkaar heen, goed en kwaad. En dan is daar die figuur op de troon, die de zaak uit elkaar haalt, die scheiding maakt tussen de schapen en de bokken. Als je deze tekst nu leest met Genesis 1 in je achterhoofd, zou je misschien kunnen zien dat het ook hier gaat om ordening, om het scheppen van duidelijkheid. Het gaat erom dat je het één van het ander kunt onderscheiden. Niet om veroordeling, niet om het afwijzen van mensen. Het gaat om het goede en het kwade, niet om goede en kwade mensen. Het kwaad wordt afgewezen, niet de mens die het kwaad begaat.

Het scheiden van de schapen en de bokken wil niet anders zeggen dan dat het kwaad zichtbaar wordt gemaakt. Je kunt het nu onderscheiden van het goede. En wie maakt dat onderscheid? Christus. In zijn licht kun je onderscheiden wat goed is en wat niet. Hij heeft ons in en door zijn leven duidelijk gemaakt hoe je als mens ‘alle gerechtigheid’ kunt vervullen, zoals hij voorafgaand aan zijn doop in de Jordaan sprak. Dat wil zeggen dat je probeert scheef gegroeide verhoudingen te herstellen.

Dan gaat het vaak om scheef gegroeide economische verhoudingen tussen rijk en arm. Maar in onze tijd gaat het ook over onze scheef gegroeide verhouding met de aarde, met de dieren. Het gaat ook over onze houding ten opzichte van mensen die anders zijn of hoe wij spreken over vluchtelingen.

We zijn ons vaak van geen kwaad bewust of denken dat wij aan veel dingen toch niets kunnen veranderen. Dat verandering van onze leiders moet komen, van de politici, van de wetenschappers, maar dan missen we de kern van waar het hier om gaat. Want wie deze woorden hoort kán ze domweg niet doorschuiven naar 'de politici' of naar 'de wetenschap'. De woorden zijn tot ieder van ons gericht.

Opvallend is in het verhaal dat degenen die wél hebben omgezien naar hun behoeftige medemensen zich óók niet bewust waren van wat zij deden.

Zij hoorden Jezus zeggen (en ik zeg die woorden in een hertaling van Marinus van den Berg uit: *Om levensmoed, gebeden van Marinus van den Berg*)

Ik was ziek  
en jij hebt mij bezocht.  
Ik was alleen  
en jij kwam naast me staan.  
Ik was gevangen in mezelf  
en jij bevrijdde mij.

Ik zag geen toekomst meer  
en jij hebt mij uitzicht gegeven.  
Ik voelde me niemand meer  
en jij liet me iemand zijn.  
Ik voelde me uitgeschakeld  
en jij liet me er weer bij horen.  
Ik voelde me zonder God  
en door jou heb ik hem 'gezien'.

Maar ze vroegen zich af wanneer ze hem dan hadden gezien.

Lieve mensen, onbewust en soms wat meer bewust maken wij keuzen in ons leven. En soms zien we Jezus daarbij in het gezicht, maar vaak ook niet. De evangelielezing laat zien waar wij hem vooral kunnen zoeken en vinden, namelijk bij de minsten van zijn broeders en zusters. Voor ons zijn juist die minsten van zijn broeders en zusters nogal eens het verste weg. We weten vaak niet wat armoede écht betekent voor mensen; we weten niet écht wat het betekent om op de vlucht te moeten gaan en alles wat jou dierbaar is achter moet laten omdat je leven wordt bedreigd.

Toch, als we het wagen om juist hén op te zoeken, mét hen te spreken in plaats van óver hen en onze rijkdommen en onze tijd en aandacht met hen te delen, juist dan zullen we ervaren dat we hier en nu al deel uitmaken van het ware leven; eeuwigheidsleven wordt dat in de bijbel genoemd. Dat is levenslang leven in waakzame verwachting van wat komen zal én van wat er nu al een beetje is. Amen.